מפניני הפרשה - מאמר

"בית יעקב"

לפני מתן התורה הלבני ישראל, קורא הקב"ה למושה ומצווה עליו - "**ומשה עלה את האלוקים, ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב, ותגיד לבני ישראל...ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש...**" (**פרק יט' יג**).
ידועים דברי חז"ל, שהובאו ברש"י: "**בית יעקב**", אלו הנשים, ו"**בני ישראל**", אלו הגברים.
ה"התם סופר" פירש בפסוק זה פירוש מפתיע ומרעיש. לפני מתן תורה הורה הקב"ה למשה רבנו: "**כה תאמר לבית יעקב**", לך ואמור לנשים – ומה תאמר להן? "ותגיד לבני ישראל".
כלומר תאמר להן שהן תגדנה לגברים, לבעליהן ולבניהן. ומה תאמר כל אשה לבני ביתה? "**ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש**...".
פירושו של דבר, שבכל אשה בכל אם ורעיה, מתקיים למעשה הכתוב: "**הלוא אם קטן אתה בעיניך – ראש שבטי ישראל אתה**"! – אין לה לגמד עצמה ולמזער תפקידה. אלא להיפך עליה להכיר ולדעת את המציאות.
אורחות הבית תלויים בה, חינוך הילדים מוטל על כתפיה! ואמר אדם חכם: הבעל, הוא אמנם "ראש" המשפחה. אבל האשה היא הצוואר, והצוואר קובע לאן יפנה הראש, ומסובבו לכל כיוון שירצה...
אם תרצה ותחליט – יתחנכו ילדיה למורשת ולמסורת, לערכים ולמידות טובות, לכיבוד הורים ומבוגרים, לאמונה ולנועם הליכות.
אם תחליט – יזהירו נרות השבת, ישרה בבית נועם שבת - "יום מנוחה וקדושה. מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום השקט ובטח"! אם תחליט – יתחנכו צאצאיה בחינוך תורני לרוב נחת ושמחה, לא יביאו הביתה אוצר מלים מזוויעות ומזעזעות, ביטויים צורמים וניבול פה.
לא בכדי תלתה המשנה את כל גדלותו של רבי יהושע בן חנניה באימו: "רבי יהושע, אשרי יולדתו"!!
הנשים – שואלת הגמרא – בזכות מה זוכות הן לעולם הבא? כלומר: מה המשימה העיקרית שלהן בעולם?! והתשובה: בזכות הכוונת ילדיהן לחינוך תורני ועידוד הבעל להשתתף בשיעורי תורה!
זכיה בחיי העולם הבא אינה משימה קלה, אינה באה בקלות. הגמרא מונה את העולם הבא כאחד משלושת הדברים אשר אינם מושגים, אלא על ידי יסורים.
משימה כבדה היא, לנווט אווירת בית, להחדיר אור וחום של אמונה בה', בטחון מושרש, דקדוק בכשרות ובטהרה, צביון רוחני מרומם.
להשגיח על חינוך הצאצאים, לפקח על התנהגותם, לראות שיברכו, שיתפללו, שילמדו, שיהיו ספוגים יראת שמים מושרשת.
להזכיר לבעל שיש שיעור תורה, לוותר על שעה במחיצתו לאחר עבודת יומו כדי שיתעלה בתורה ויקרין בבית מאורה. זה תפקידה של האשה, לפיכך קרויה היא "עקרת בית" – עיקרו של בית!
לפני מתן תורה נשלח משה רבנו עליו השלום, הרועה הנאמן, להעמיד את הנשים על חשיבות תפקידן. רק על ידן תונחל התורה לדורות עולם, תמשך שושלת הדורות לנצח, שלשלת הזהב תארוג חוליה אחר חוליה. וכל אשה, כל אם ורעיה, מהווה את החוליה המחברת בין דור מתן תורה לדור הבא, ובכך נוחלת את חלקה בעולם הנצחי עדי עד!

בין אדם לחבירו

כשמשתתף אדם בשיעור תורה או שומע דרשה, אסור לו בהחלט לרמוז באופן גלוי לרב או לדרשן לסיים את דרשתו, אולם מצד שני חובה על הרב או על הדרשן להשתדל מאוד, לא לחרוג משעת הסיום של השיעור או הדרשה.
באסיפות ודרשות, כשיש מספר נואמים, צריך כל נואם להשאיר זמן לחבירו גם לדבר, ויזהר לא להטריח את הציבור, ובפרט אם נמצא ברשימה נואם מפורסם, אשר ידוע כי רוב הציבור בא בעיקר לשמוע דבריו, והוא נקבע כנועל הכנס, אל יאריכו הנואמים האחרים ויתפסו זמנו.

שואל ומשיב

שאלה: מה הדין של עצים בעציצים בבית ובמשתלות לגבי ערלה?
תשובה: עפ"י מה שפסק מרן בשו"ע בסימן רצד' סעיף כו' - עץ שגדל בתוך בית חייב בערלה, כי העיקר לגבי ערלה, שהעץ יהיה נטוע בארץ, והגג שמעליו אינו פוטרו מערלה. וכן עץ שנטוע על גג בית חייב בערלה, ואף שאוויר חוצץ בין הגג לקרקע, כיוון שהגג עצמו מחובר על ידי הקירות לארץ, הגג עצמו נחשב כחלק מהארץ והעץ שעליו נחשב כנטוע בארץ
הנוטע שתיל בעציץ נקוב, נחשב כנוטע בארץ, ומתחיל למנות שנות ערלה. וכן הנוטע עץ בעציץ חרס שאינו נקוב, נחשב העץ כנטוע בארץ וחייב בערלה, שהואיל ושורשיו יכולים לבקוע את החרס, גם לפני שהם בוקעים אותו הם נחשבים כיונקים מהארץ. אבל עץ שגדל בעציץ של מתכת או פלסטיק פטור מערלה, מפני שברור שהשורשים אינם יכולים לחדור אותו.
בעקבות פיתוח חקלאות בשכלול הדישון והשקיה, עצים רבים מסוגלים להניב פירות רבים בשנה השלישית. וכיוון שהפירות אסורים בהנאה, ויש הפסד מכך שהעצים תופסים אדמה יקרה בחינם, מצאו עצה: לקיים את העצים במשך כשנתיים במשתלות בתוך עציצי פלסטיק נקובים, שם הם תופשים מקום קטן ועלות החזקתם נמוכה, ובשנה השלישית מעבירים אותם לאדמה, כדי שיתחזקו בקרקע ויניבו פירות רבים בשנה הרביעית שפירותיה מותרים.
למעשה, כיוון שעציץ שאינו נקוב העשוי מפלסטיק פטור מערלה, כדי שזמן שהיית הנטיעות בעציצים יחשב לשלוש שנות הערלה לכל הדעות, צריך להקפיד על שני דברים: **א'** - שיהיה בעציץ נקב כשיעור שורש קטן שעל ידו הוא יחשב כמחובר לאדמה, ונהגו להחמיר שיהיה הנקב בקוטר 2.5 ס"מ. **ב'** - בעת שמעבירים את השתיל מהעציץ לאדמה, צריך שהגוש שסביב השורשים לא יתפרק. בדיעבד גם אם רובו התפרק, כל זמן שיש לשורשיו גוש אדמה שהם מושרשים בו, הוא יכול עדיין להתקיים על ידו, ואין צריך לחזור לספור לו שלוש שנים. אבל אם כמעט כל הגוש התפרק, עד שיש לחוש שבלא הנחתו באדמה, גם על ידי השקיית הגוש וטיפוחו, לא יוכל להתקיים ארבע עשר יום, יש למנות לו שלוש שנים לערלה תחילה. (מתבסס בעיקרו על פניני הלכה)

מפניני הפרשה - רעיון

כוח ההכנה לכל דבר טוב

"**וקידשתם היום ומחר**" (פרק יט' י') מפרש רש"י: "**וקדשתם** - **וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר**". בשלושה דברים מצאנו הזמנה והכנה.
בזמן: "**היה ביום השישי והכינו את אשר יביאו**" (פרק טז' ה'). אומנם קדושת השבת קבועה וקיימת משעת ימי בראשית, ואינה תלויה באדם, אבל עד כמה קדושה זו פועלת ומשפיעה על האדם, תלויה במידת ההכנה וההזמנה שלו לכך. "**חול מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב**" (מסכת ביצה ב:) ו"**מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת**" (עבודה זרה ג.) ברור לכל שהכנה זו נדרשת במובן החומרי, אבל נחוצה היא גם במובן הרוחני – אי אפשר להיכנס לקדושת השבת בפתאומיות ישירות מתוך החולין של ימות השבוע.
במקום: הקדושה המרכזית של המקום בעולם כולו היא בית המקדש בירושלים, וכמה וכמה הכנות היו לו: "**והנה בעוניי הכינותי לבית ה'**" (דברי הימים א' כב') וכן "**וככל כוחי הכינותי לבית אלוקי**" (שם כט') וכן "**כל המקום מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרי**" (ברכות כט:) לא ארעיות אלא בהכנה מראש. באדם: "**יהכן לבבם אליך**" (דברי הימים א' כט'). אין להשאיר את הלב למקריות, מפני שהלב יכול לקלוט דברים חיוביים ושליליים. "**ונתת לעבדך לב שומע**" (מלכים א' ג') אבל גם "**ורם לבבך**" (דברים ח' יד').
בשעת מתן תורה באו לידי ביטוי כל ההזמנות וההכנות יחד. באדם – וקדשתם, וכן "ויקדש את עם" (פרק יט' יד') ובזמן, "**וקדשתם היום ומחר**" וכן "**היו נכונים לשלושת ימים**" (פרק יט' טו') ובמקום, "**הגבל את ההר וקדשתו**" (פרק יט' כג') ובמעמד זה השתרש בכל ישראל הכח של ההכנה וההזמנה לכל דבר טוב לדורות עולם. "היום ומחר" – יש מחר לאחר זמן עד סוף כל הדורות.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל רס"ר גלעד בן דניאל ושרית אלמליח הי"ד

משה בן פרחה מיארה ז"ל | ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה | שרה בת ברוריה ז"ל | אסתר (איבון) בת שמחה כהן ע"ה
ישראל בן מזל עסים ז"ל | אליהו בן רחל חכים הכהן ז"ל | רחל בת סוליקא דנינו ע"ה | גיטה טובה בת רחנה מזוז ע"ה
שלום בן שלום כתריאל ע"ה | יחיאל בן צבי שרמן ז"ל | יפה בת שרה רומי ע"ה | יחה בת גזיילה (ג' רפה) ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב הי"ד

בס"ד טז' לחודש שבט ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 19
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת יתרו
מפטירים

"בשנת מות המלך עוזיהו"
(ישעיה ו' א')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת:	17:07
יציאת השבת:	18:06
זמן רבנו תם:	18:40

שינה עם התפילין - עפ"י פסיקת מרן בש"ע ופוסקים האחרונים

קדושת תפילין גדולה לכן, חייב אדם לא להסיח דעתו מהם. המצווה שיהיו על האדם כל היום, אך מפני שצריכים גוף נקי ושלא יסיח דעתו מהם, נהגו לא להניחם כל היום. בשינה עם התפילין קיימות שתי בעיות: א. שמא יפיח בהן בלי לשים לב. ב. שמא יסיח דעתו מהן.

מקור בתלמוד

המקור בתלמוד לאיסור שינה עם תפילין הוא במסכת ברכות דף כג: ומפשטות משמע שאיסור השינה עם תפילין הוא איסור גורף, ללא יוצא מן הכלל - שנת קבע ושנת עראי, וכך משמע גם מדברי רבא לעיל שאמר שאין לישן עם התפילין ולא חילק: **תנו רבנן: לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל, ולא ישתין בהן מים, ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי.** אולם הגמרא בסוכה דף כו. מחלקת בין מצבים שונים ומגמרא זו יוצא, שאם התפילין מונחות בידיו – איסור השינה הוא גורף, שחשש שמא ייפלו מידו, ואם הן מונחות על ראשו – שינת קבע אסורה, אך שינת עראי מותרת. הסברא בחילוק זה הוא שבשינת עראי אין חשש שיפיח בהם, מה שאין כן בשינת קבע: "...**תני חדא: ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע, ותניא אידך: בין קבע בין עראי, ותניא אידך: לא קבע ולא עראי? לא קשיא: הא - דנקיט להו בידיה, הא - דמנחי ברישיה, הא - דפריס סודרא עלויה. וכמה שינת עראי? תני רמי בר יחזקאל: כדי הלוך מאה אמה".**

מפרש רש"י: דנקיט להו בידיה: לא קבע ולא עראי, שמא יפלו מידו: דמנחי ברישיה: עראי מותר, וקבע אסור, שמא יפיח: דפריס סודרא עלייהו. הניחם אצל מראשותיו, בין קבע בין עראי, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת:

על חילוק זה בגמרא הקשו הראשונים: אומנם נכון הוא שבשינת עראי אין חשש שיפיח, אך עדיין לכאורה ישנה בעיה נוספת, שאסור להסיח את הדעת מהתפילין כאשר הן עליו, ואם כן, מדוע שינת עראי מותרת?

רא"ש

על כך השיב הרא"ש בהלכות תפילין, סימן כא' שאין היסח דעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק. אבל כשמתעסק בצרכיו אעפ"י שעוסק במלאכתו ואין דעתו עליהם אין זה נקרא היסח הדעת, לכן כשמתנמנם אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הבלי העולם ואין כאן קלות ראש.

למעשה, נחלקו הפוסקים הראשונים האם שינת עראי כאשר התפילין עליו מותרת או לא. לדעת בעל המאור (ר' זרחיה הלוי), ולדעת הרא"ש ורבנו יונה מותר לישון שינת עראי בתפילין. זאת בהתבסס על הגמרא בסוכה הנ"ל ועל ברייתא בברכות כד. שם כתוב ששינת עראי ביום מותרת.

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות תפילין, פרק ד' - טו' עפ"י הגמרא הנ"ל בסוכה הכריע להלכה שמותר לישון שינת עראי עם תפילין עליו, בתנאי שיעשה פעולה שתמנע ממנו לישון שינת קבע, כגון שישן בישיבה וראשו בין ברכיו.

ראב"ד

הראב"ד מובא ב 'כסף משנה' פרק ד' הלכה טו' השיג על הרמב"ם וכתב שכל זמן שהם בידו לא יישן בהם כלל שמא יפלו מידו, אבל אם הם מונחים עליו מותר לישון בהם שנת עראי, מפני שאין חשש שיפלו.

פסיקה להלכה בשו"ע

בפסיקת מרן בשו"ע בסימן מד' סעיף א' למעשה, ציטט את לשון הרמב"ם ללא חולק: **כל זמן שהתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שינת עראי, אלא אם הניח עליהם סודר ולא היתה עמו אשה, ישן בהם שינת עראי. וכיצד הוא עושה? מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן.**
במשנה ברורה ס"ק א' כתב שזה משום הגזירה שמא יבוא להפיח בהם וע"י הנחת הסודר עליהן יזכור שיש תפילין עליו ולא יבוא להפיח.
נדגיש שדיני השינה בתפילין נאמרו בהנחה שאדם מניח תפילין במשך כל היום, ומדי פעם 'חוטף' תנומה קלה, מעין 'שינת עראי'. אך בזמננו שמניחים תפילין רק בזמן תפילת שחרית, בוודאי שראוי לא לישון כלל באמצע התפילה.

פסקי תשובות

מכל מקום, למעשה, כתב בפסקי תשובות בסימן מד' אות א' שיש ללמד זכות על אלה שנרדמים עם תפילין על ידיהם, כל עוד לא שוקעים בשינה.

'ילקוט יוסף'

בילקוט יוסף סימן מד' סעיף א' פסק כלשון מרן בש"ע וכתב שראשו בין ברכיו זה כדי שלא יבוא לשינת קבע וההדגיש שלא ישן במיטה.

'כף החיים'

ב 'כף החיים' סימן מד' סעיף ג' הביא את דעת האר"י הקדוש שהקפיד מאוד בעניין היסח הדעת מהתפילין ושיש להימנע מהיסח דעת מהתפילין אפילו לרגע ובוודאי שיש להימנע משינה בתפילין ואפילו רגע אחד.
נציין שאם מזיזים את התפילין (ראש ויד) לגמרי ממקומם אפשר להקל לישון בהם שינת עראי. וכן, מי שנרדם בתפילין, ואפילו עבר וישן שינת קבע, אינו חוזר ומברך כשמקיץ משנתו, כיון שהתפילין עליו כל אותו הזמן. ואם חלץ את התפילין על מנת לישון, אפילו שינת ערעי, חוזר ומברך כשלובשן שוב.
סיכום: אין לישון עם התפילין עליו, אפילו שינת עראי, ומי שנאלץ לעשות זאת, ישן בישיבה וראשו בין ברכיו, כדי שלא ירדם. מי שנרדם עם התפילין אפילו שינת קבע, כשנעור אינו צריך לחזור ולברך עליהם.

פינת העורך

הקב"ה מצווה את משה לומר לבני ישראל - "**ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש**" (פרק יט', ו') האם ריבוי המצוות והסייגים לא הופכים את האדם למשועבד? האברבנאל השיב שלהיפך, הם משחררים אותו ממאסר יצריו ותאוותיו, והוא הופך למלך לעצמו ורצונותיו. זאת בישר הקב"ה לפני מתן תורה - דעו שעל ידה תהיו ל"ממלכת כהנים". אמנם משרתי עליון – אך בגדר מלכים ובני חורין, "**מאן מלכי – רבנן**"!

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר יותם בן לולו הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר יעקב יהודה פרידמן הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

סדר הקדימויות בברכה ראשונה – חלק ב'

מקור בתלמוד

לגבי סדר הקדימות בברכות מובאת במשנה במסכת ברכות דף מ: מחלוקת רבי יהודה וחכמים – לדעת רבי יהודה יש להקדים בברכה (ואכילה) את הפירות משבעת המינים, ולדעת חכמים, האדם יכול להקדים בברכה את איזה מהם שירצה (לפירוש רש"י הכוונה היא להקדים את החביב עליו):

"...היו לפניו מינין הרבה, רבי יהודה אומר: אם יש ביניהן מין שבעה - עליו הוא מברך, וחכמים אומרים: מברך על איזה מהן שירצה".

בהמשך הגמרא מבארת שמחלוקת רבי יהודה וחכמים היא רק כאשר מדובר בפירות שברכותיהם שוות, כגון אדם שרוצה לאכול מתפוחים וענבים שיש לפניו – לדעת רבי יהודה עליו להקדים בברכה את הענבים שהם משבעת המינים, ולדעת חכמים יכול להקדים בברכה את הפרי שחביב עליו יותר. אבל אם אין ברכותיהם שוות, כגון אדם שרוצה לאכול מאבטיח וענבים שיש לפניו – לפי פירוש רש"י רבי יהודה יודה לחכמים שעליו להקדים בברכה את הפרי שחביב עליו יותר.

"היו לפניו מינין הרבה וכו'. אמר עולא: מחלוקת בשברכותיהן שוות, דרבי יהודה סבר: מין שבעה עדיף, ורבנן סברי: מין חביב עדיף. אבל בשאין ברכותיהן שוות - דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה".

מפרש רש"י:

בשברכותיהן שוות - כגון זיתים ותפוחים, דתרוייהו בורא פרי העץ, ובא לפטור את שתיהן בברכה אחת. חביב עדיף - איזהו שירצה דמתניתין - את החביב עליו משמע. אבל כשאין ברכותיהן שוות דברי הכל - אין ברכה אחת פוטרתן, ושוב אין כאן מחלוקת, ואף על גב דתנן (ברכות דף מ.): בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא - הני מילי בחד מינא וטעה ובירך עליה בורא פרי האדמה, אבל צנון וזית ובירך על הצנון - לא נפטר זית.

בהמשך בדף מא: מובא מעשה ברב המנונא שממנו ניתן ללמוד שלהלכה פוסקים כרבי יהודה, ושגם בין מיני פירות שהם משבעת המינים יש סדר קדימויות, וכל פרי הקרוב יותר למילה ארץ יש להקדימו בברכה.

"רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא, אייתו לקמייהו תמרי ורמוני, שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא.

אמר ליה רב חסדא: לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה? - אמר ליה: זה שני לארץ, וזה חמישי לארץ. - אמר ליה: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך".

ריי"ף

הרי"ף בברכות דף כח: פסק שאם ברכותיהם אינם שוות, יקדים את איזה שירצה, ומשמע שאין חובה להקדים מין שבעה:

"אמר עולא מחלוקת כשברכותיהן שוות כגון אתרוג וזית דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי חביב עדיף אבל כשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה ואיזה שירצה יקדים"

בה"ג (ספר הלכות גדולות)

בה"ג סימן א' - הלכות ברכות פרק שישי, פסק להלכה כרבי יהודה, שאם הברכות שוות יש להקדים בברכה את הפרי שהוא משבעת המינים, זאת על בסיס המעשה שהובא בגמרא: **"...היו לפניו מינין הרבה רבי יהודה אומר אם יש בהן ממין שבעה מברך עליה, וחכמים אומרים מברך על אי זה מהן שירצה...ואמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר חשוב עדיף ורבנן סברי חביב עדיף אבל אין ברכותיהן שוות מברך על זה וחוזר ומברך על זה...והלכה כרבי יהודה דאמר רב יוסף וכן תני רבי יצחק כל הקודם בפסוק זה קודם לברכה".**

תוספות

התוספות במסכת ברכות דף מא. כתבו כדעת רש"י שאם אין ברכותיהם שוות, כגון אדם שרוצה לאכול מאבטיח וענבים שיש לפניו – רבי יהודה יודה לחכמים שעליו להקדים בברכה את הפרי שחביב עליו יותר: **"אבל בשאין ברכותיהן שוות - פירש"י כגון צנון וזית ושוב אין כאן מחלוקת כיון שאין האחד פוטר את חבירו אפילו רבי יהודה מודה דאין עדיפות בשבעת המינים אלא מברך על איזה שירצה תחלה החביב לו ואחר כך יברך על השני וכן יש לפרש דרבי יהודה מודה לחכמים הואיל ולא פירש הגמרא מוטב שנאמר שיחיד מודה לרבים ולא רבים מודים ליחיד..."**

רא"ש

אולם הרא"ש במסכת ברכות פרק ו' מדייק מלשון הגמרא שאם אין ברכותיהם שוות, יכול להקדים איזה שירצה ולאו דווקא להקדים את החביב עליו: **"ולי נראה מדלא קאמר מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחביב עדיף אלמא אפילו אחד מהן חביב יכול לברך על השני כיון שצריך לברך על השני אחר אכילת הראשון אין עדיפות בחביב משום דלא שייכי זה לזה כלל..."**

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ח' הלכה יג' פסק להלכה כדעת חכמים שהאדם יקדים בברכה את מה שחביב עליו, ונראה שכחביב עליו נחשב המאכל החביב עליו באותו זמן שאוכל ולא מה שחביב עליו בדרך כלל. אמנם אם אין לאדם העדפה או חביבות של איזה מאכל, יקדים את המאכל שהוא משבעת המינים: **"היו לפניו מינין הרבה אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחת מהם ופוטר את השאר, ואם אין ברכותיהם שוות מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואי זה מהם שירצה להקדים מקדים, ואם אינו רוצה בזה יותר מזה אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך תחילה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה...ודבש זה הוא דבש תמרים, והתמרים קודמין לענבים, שהתמרים שני לארץ והענבים שלישי לארץ".**

טור

הטור בסימן ריא' כתב שכאשר ברכותיהם שוות, הלכה כרבי יהודה. וכן פירט את פסיקת אביו (הרא"ש) שאשר אין ברכותיהם שוות אפילו אם יש בהם משבעת המינים, או כאשר ברכותיהם שוות ואין בהם משבעת המינים יש להקדים את החביב עליו בדרך כלל: **"...ומוקמינן לה בשברכותיהן שוין רבי יהודה אומר כיון שברכותיהן שוות ואחד נפטר בברכת חבירו מין שבעה עדיף אבל אם אין ברכותיהן שוות וצריך לברך על שניהם על איזה שירצה יברך תחילה ואח"כ יברך על השני ואפילו אם היה אחד מהם חביב עליו יותר יכול לברך על האחר תחילה ובסמ"ק כתוב כשאין ברכותיהם שוות צריך להקדים החביב".**

"וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה והלכה כרבי יהודה הלכך אם הביאו לפניו שני מינין שאין בהן ממין שבעה וברכותיהם שוות כגון אתרוג ותפוח יברך על החביב תחילה, שאם בכל פעם אחד מהם חביב עליו יותר אפילו אם חפץ עתה במין השני צריך לברך על המין החביב עליו ברוב הפעמים ויאכל ממנו קצת ואח"כ יאכל ממין השני אם ירצה, ואם יש בהן מין שבעה יברך עליו אפילו אם השני חביב עליו יותר ואם הביאו לפניו דבר שברכתו בורא פרי העץ ודבר שברכתו שהכל בפה"ע קודמת שהיא חשובה שאינה פוטרת אלא דבר אחד ושהכל כוללת כל הדברים, וכן בפה"א ושהכל בפה"א קודמת, וכתב בה"ג שברכת בפה"ע קודמת לברכת בפה"א אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שהן שוות ועל איזה מהם שירצה יברך תחלה ואפילו אם יש בהן משבעת המינין והוא חביב עליו יכול להקדים לו השני".

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ג' פסוק א': **"מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו"** ביאר מלבי"ם, שמזמור זה מספר על מלחמת אבשלום ומורכב משלושה חלקים:
"מזמור לדוד, במזמור הזה נמצא ספור המעשה ממלחמת אבשלום מראש ועד סוף, נחלק לג' חלקים, כל חלק מסיים במלת סלה".

חלק א' - פסוק ב': **"ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי"** ביאר המלבי"ם שהיו לדוד המלך שני סוגי שונאים: **"כי אויבי דוד התחלקו לשתי כתות, יש שהיו צוררים את דוד עצמו ולא רצו שימלוך הוא רק שימלוך אבשלום בנו, ויש שקמו עליו מצד שחשבוהו לאיש חוטא ובליעל בלתי נושע בה', כשמעי שקראו איש הדמים איש הבליעל וז"ש רבים קמים עלי היינו על מלכותי"**

חלק ב' - פסוק ג' **"רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה"** ביאר מלבי"ם שרבים משונאיו טענו שאין לו ישועה מאת ה', מפאת חטאו: **"רבים אומרים על נפשי מצד אושר הנפש, כי אין לו ישועתה באלהים מצד חטאו ומריו, בזה מסיים מאמר הא' במלת סלה, וכבר בארתי בפי' שמואל, שהיו בין יועצי אבשלום שתי כתות, כת א' שרצו לחרגו כמו שהיה עצת אחיתופל, וזה הכת שאמרו שאין לו ישועה באלהים, וכת הב' שרצו לקחת ממנו את המלכות לבד וישאר בחיים כמו שהיה עצת חושי הארכי, והם הקמים עליו לבדו מצד מלכותו לא על נפשו לחרגו"**

חלק ג' פסוק ד' - **"ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי"** ביאר מלבים שדוד המלך פונה לקב"ה במעין הודאה על כך שהוא מושיעו: **"ואתה, משיב נגד הקמים על מלכותו, ואתה ה' מגן בעדי, ונגד האומרים שאין לו ישועה באלהים מצד חטאו, אומר אתה כבודי ומרים ראשי שכבודו הוא מצד נפשו הקדושה שחל עליה כבוד ה' ובזה ירים ראשו למעלה:**

פסוק ה': **"קולי אל ה' אקרא ויענני מהר קדשו סלה"** – ביאר מלבים: **"מזכיר בזה מה שפופר (ש"ב ט"ו) שבעת ברח דוד מפני אבשלום לקחו הכהנים עמם את ארון הברית, ויאמר המלך לצדוק השב את ארון האלהים העיר אם אמצא חן בעיני ה' והראני אותו ואת נוהו, כי בטח לבו שיענהו ה' מרחוק כמקרוב, ועל זה אמר - קולי אל ה' אקרא בכל מקום אשר אהיה, והוא יעננני מהר קדשו מרחוק כמקרוב - סלה סיום הענין".**

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.
את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.
את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.
את פסוק טו': **"בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם"**. מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.
"בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.
וגם מוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:
את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם"** מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.
"כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה הציע יתרו למשה, כדי להקל עליו לשפוט את העם?

א. שאהרון הכהן יעזור לו. ב. שיהושע יעזרו לו.
ג. ששרי אלפים מאות חמישים ועשרות יעזרו לו. ד. שייעזר בזקנים.

2. מה ביקשו בני ישראל ממשה כששמעו מה' את עשרת הדיברות?

א. שה' יחזור על עשרת הדברות. ב. שמשה יחזור עליהם שוב אחרי ה'.
ג. לא להוסיף על עשר דברות. ד. לשמוע את המצוות ממשה ולא מה'.

3. מדוע בחר ה' דווקא בהר סיני לתת עליו את התורה לבני ישראל?

א. הוא ההר הגבוה ביותר. ב. היה הר צנוע ולא גאוותן.
ג. לא עבדו עליו עבודה זרה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ה' עד ח'

9. "...מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל" (פרק יט') עם מי משה ידבר?

א. משה ידבר עם הקב"ה. ב. משה ידבר אל העם.
ג. משה ידבר אל המלאכים. ד. משה ידבר עם אהרון ושבעים הזקנים.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...במשוך היובל המה יעלו בהר" (פרק יט') - באיזה שופר תקעו ?

א. בשופר האישי של אהרון. ב. שופר שעבר מדור לדור מאדם הראשון.
ג. בשופר מהאיל של יצחק אבינו. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

5. מאיזה חומר היו חייבים להיות הכרובים שהיו במשכן? (פרק כ').

א. זהב ואם אין זהב, מכסף. ב. זהב ואם אין זהב, מנחושת.
ג. זהב, ואסור מחומר אחר. ד. זהב ואם אין, מעץ מצופה זהב.

6. "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ" (כ') - ואם לא תכבד?

א. הקב"ה יקצר את ימיך. ב. הקב"ה יתן לך חיים קשים.
ג. הקב"ה יתן לך חיים כפי שנקצב לך. ד. פרנסתך לא תהיה מצויה.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

10. "...בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי" (פרק יט') לאיזה יום הכוונה?

א. ראש חודש, כמו החודש הזה. ב. קפצה להם הדרך וביום שנסעו בו הגיעו.
ג. ליום בו נקבע עם משה בסנה שיבואו להר סיני. ד. א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל הינה נקודת אור ביישוב פעילה בימים: ראשון, שלישי ורביעי בערב וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941